

Водночас ст. 243 КПК надає право стороні захисту на стадії досудового розслідування самостійно залучати експерта для проведення криміналістичних експертиз щодо встановлення факту підроблення документів. Проте на цій стадії кримінального провадження складність їх проведення полягає в отриманні оригіналів документів, що можуть бути об'єктами експертного дослідження такої криміналістичної експертизи як почеркознавча. Фактичними підставами призначення та проведення цієї експертизи можуть бути обґрунтовані сумніви у справжності підписів понятих у протоколах слідчих (розшукових) діях. Адже, підписання такого протоколу іншою особою щонайменше тягне на визнання цього процесуального документу та отриманого унаслідок відповідної слідчої (розшукової) дії фактичних даних недопустимими доказами.

Вирішення цієї проблеми, на наш погляд, можливо шляхом внесення змін до Інструкції, відповідно до яких передбачити можливість проведення експертного дослідження почерку за ксерокопіями документів, попередньо здійснивши їх технічну експертизу документів щодо наявності/відсутності монтажу об'єкта дослідження та не попереджаючи експерта про відповідальність за ст.ст. 384, 385 КК. У такому випадку підсумковий документ можна оформити у вигляді висновку експертного дослідження, а не висновку експерта. Водночас такий висновок експертного дослідження може бути обґрунтованою підставою для призначення експертизи у порядку ст.ст. 242, 243, 332 КПК та отримання висновку експерта, що відповідає вимогам ст.ст. 101, 102 КПК, як процесуального джерела доказу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 1196 с.
2. Криміналістика: підручник / кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька. 4-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2008. 464 с.
3. Криміналістика: підручник / В. В. Пяковский, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексеев та ін. Київ: Центр учбової літ., 2015. 544 с.
4. Шеремет А. П. Криміналістика: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літ., 2009. 472 с.

**Нікітенко О.І., д.ю.н., проф.,
Академік адміністративно-правових наук,
Заслужений юрист України,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені
Журавель І.В., аспірант,
Науково-дослідний інститут публічного права
Кримчанін Б.А., здобувач вищої освіти,
Державний податковий університет**

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Правове регулювання використання штучного інтелекту (ШІ) у сфері забезпечення державної безпеки України в діяльності правоохоронних органів набуває особливої актуальності в умовах цифрової трансформації суспільства та зростання кількості загроз національній безпеці. Ця проблематика є однією з ключових в адміністративному праві, оскільки поєднує в собі питання етичного, технічного, соціального та юридичного характеру. Адже головною метою реформи адміністративного права в Україні є досягнення найповнішого забезпечення конституційних засад організації державної влади, принципу

верховенства права та принципу законності, гуманістичних вимог щодо діяльності держави. Вона безпосередньо стосується формування нової системи взаємодії держави й суспільства у сфері безпеки, де використання ШІ стає не лише інструментом підвищення ефективності правоохоронної діяльності, а й чинником, що потребує чіткого нормативного врегулювання.

У цьому контексті правові засади застосування технологій штучного інтелекту виступають складовою духовної, інтелектуальної та правової культури людства. Адже саме через них відображається історичний політико-правовий досвід попередніх поколінь, формуються нові підходи до розуміння прав людини, меж державного втручання та відповідальності за дії автоматизованих систем. Питання впровадження ШІ у сфері державної безпеки також окреслює низку викликів, що постають перед Україною у ХХІ столітті, від забезпечення інформаційного суверенітету до гарантування внутрішньої стабільності й захисту національних інтересів у цифровому середовищі [1].

Удосконалення правового регулювання у сфері забезпечення національної безпеки України в умовах глобалізаційних процесів та стрімкого розвитку інформаційних технологій вимагає комплексного підходу, що поєднує традиційні механізми протидії загрозам із новітніми інструментами, заснованими на технологіях штучного інтелекту. Сучасна правова доктрина та державна політика у сфері безпеки акцентують на необхідності посилення ролі інновацій у забезпеченні стійкості національних інституцій. При цьому саме *правоохоронні органи* виступають ключовими суб'єктами у системі захисту суверенітету, територіальної цілісності, економічної, інформаційної та соціальної стабільності держави.

Однак ефективність застосування штучного інтелекту в цій сфері можлива лише за умови чіткого *нормативного врегулювання меж його використання*, що забезпечить баланс між інтересами держави та дотриманням прав і свобод людини й громадянина [2]. Питання правової відповідальності за наслідки дій автоматизованих систем, а також визначення алгоритмічної прозорості й етичних стандартів використання штучного інтелекту набувають особливого значення в контексті верховенства права та демократичних цінностей.

Варто підкреслити, що сучасні загрози державній безпеці України мають *транснаціональний, гібридний і багатовимірний характер*. Такі явища, як організована злочинність, корупція, кіберзлочинність, міжнародний тероризм, нелегальна міграція, торгівля людьми, незаконний обіг наркотиків і зброї, дедалі більше виходять за межі національних кордонів [3]. У цьому контексті технології штучного інтелекту відкривають нові можливості для підвищення ефективності системи державної безпеки – від виявлення та прогнозування загроз до оперативного їх нейтралізування.

Зокрема, *алгоритми обробки великих даних (Big Data)* забезпечують швидкий аналіз інформаційних потоків із різних джерел, що дає змогу своєчасно ідентифікувати потенційні ризики. *Системи розпізнавання образів і біометричної ідентифікації* підвищують рівень протидії злочинності, терористичним актам і незаконним діям на кордоні, а *інтелектуальні експертні системи* сприяють оптимізації процесів прийняття рішень у діяльності правоохоронних органів. Таким чином, використання штучного інтелекту може стати *ефективним інструментом зміцнення державної безпеки*, за умов наявності чіткої нормативно-правової бази, що забезпечує контроль, етичність та підзвітність його застосування.

Особливого значення проблема правового регулювання використання штучного інтелекту набуває у сфері *інформаційної та економічної безпеки*, яка в умовах гібридної війни стала однією з ключових складових системи національної безпеки України. Сучасні гібридні загрози поєднують у собі елементи збройного протистояння з масштабним інформаційно-психологічним, кібернетичним, економічним та медійним впливом, що спрямований на дестабілізацію внутрішньополітичної ситуації, підрив довіри до державних інститутів і деморалізацію суспільства. Вони чинять вплив не лише на інституційний рівень управління, але й безпосередньо на свідомість громадян.

З початком збройної агресії російської федерації проти України *інформаційний простір* фактично перетворився на одне з головних полів бою. У цій площині стратегічного значення набуває не лише *контроль за потоками даних*, а й здатність держави оперативно *виявляти, аналізувати та нейтралізовувати інформаційні загрози*. Технології забезпечення державної безпеки України у процесі використання штучного інтелекту відіграють у цьому аспекті ключову роль, адже здатні забезпечити швидкість і точність реагування, недосяжні для традиційних механізмів інформаційного аналізу.

У цифрову епоху *інформаційна безпека* перестала обмежуватися лише технічними аспектами – захистом каналів зв'язку чи комп'ютерних систем. Вона набуває комплексного характеру, охоплюючи такі напрями, як *моніторинг інформаційного поля, протидія дезінформації та пропаганді, виявлення кібератак, захист персональних даних, управління репутаційними ризиками*, а також *забезпечення цифрового суверенітету держави*. Для ефективного виконання цих завдань правоохоронні органи мають активно застосовувати адміністративно-правові методи у сфері забезпечення державної безпеки, засновані на алгоритмах штучного інтелекту. Такі системи дозволяють *аналізувати великі масиви даних (Big Data) у режимі реального часу*, виявляти закономірності та приймати обґрунтовані управлінські рішення на основі об'єктивної інформації.

Окрему небезпеку становлять *кібератаки на критичну інфраструктуру держави*, до якої належать енергетичні системи, банківський сектор, транспортні мережі, телекомунікаційні вузли, медичні установи та державні реєстри. Зловмисники дедалі частіше застосовують складні багаторівневі методи – від масового фішингу та соціальної інженерії до використання *шкідливих програм нового покоління*, здатних паралізувати роботу державних систем управління. У відповідь на це Україна розвиває системи *інтелектуального кіберзахисту*, що базуються на технологіях *машинного навчання та прогнозної аналітики*. Такі алгоритми не лише виявляють підозрілу активність, але й здатні адаптивно реагувати на невідомі типи атак, блокуючи їх ще до настання критичних наслідків. Це формує *новий рівень превентивної безпеки*, який відповідає принципам проактивного реагування.

Не менш небезпечним викликом є *масове поширення дезінформації, фейкових новин і маніпулятивного контенту*, що використовується як інструмент інформаційної війни. Сучасні технології, зокрема *deepfake*, дозволяють створювати надзвичайно реалістичні аудіо- та відеоматеріали, спроможні вводити громадськість в оману, тоді як *бот-мережі та "тролеферми"* координовано поширюють неправдиві повідомлення для підризу довіри до державних інститутів і розпалювання соціальної ворожнечі. У цих умовах важливим напрямом стає *розвиток систем автоматизованого аналізу контенту*, зокрема *ботів-фактчекерів і програм штучного інтелекту*, які відстежують інформаційні потоки у соціальних мережах, месенджерах і ЗМІ, зіставляючи їх із достовірними джерелами та базами даних. Це дозволяє своєчасно *виявляти та спростовувати фейки*, мінімізуючи їхній вплив на суспільну свідомість і забезпечуючи *інформаційну стійкість держави*.

Отже, правове регулювання використання технологій штучного інтелекту у сфері забезпечення державної безпеки України є одним із найважливіших напрямів розвитку сучасної правової системи. Використання штучного інтелекту у діяльності правоохоронних органів відкриває широкі можливості для підвищення ефективності управлінських рішень, протидії злочинності, кіберзагрозам та дезінформації. Водночас активне впровадження інтелектуальних технологій потребує чіткого нормативного врегулювання, що гарантує дотримання конституційних прав і свобод громадян, прозорість алгоритмів і відповідальність за їх використання.

Сучасні виклики – гібридна війна, кіберзлочинність, інформаційна агресія, поширення маніпулятивного контенту – вимагають створення комплексної системи національної безпеки держави, у якій штучний інтелект стане не лише технічним інструментом, а й елементом стратегічного управління. Подальше удосконалення правового регулювання України має ґрунтуватися на поєднанні міжнародного досвіду, етичних стандартів і національних інтересів, що дозволить забезпечити ефективне, безпечне та відповідальне використання штучного інтелекту в інтересах держави й суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. В. А. Ліпкан, Національна безпека України: Навчальний посібник. 2-ге вид.- К.: КНТ, 2009. – 576 с.
2. Правова доктрина України: у 5 т. – Х.: Право, 2013. Т.1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В. Я. Тацій, О. Д. Святоцький, С. І. Максимов та ін; за заг. ред. О. В. Петришина – с. 692
3. Конституція України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України-1996.-№30-Ст.141.

Ольховик Л.А. к.ю.н., доц.,
кафедри конституційного права та правосуддя,
Одеський національний університет ім.І.І.Мечникова
м. Одеса

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ЯК ПРІОРИТЕТ СУЧАСНОЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Забезпечення прав і свобод людини є фундаментом побудови сучасної демократичної, правової та європейсько орієнтованої держави. Права і свободи людини є найвищою соціальною цінністю, закріпленою Конституцією України, а отже, саме їх забезпечення визначає зміст і спрямованість діяльності держави. В умовах воєнного стану та суспільних трансформацій особливо важливим є дотримання балансу між безпекою та правами людини. Інтеграція України до Європейського Союзу вимагає впровадження високих стандартів захисту прав і свобод, визначених міжнародними договорами. Зростає суспільний запит на верховенство права, справедливість та реальне гарантування прав громадян, що є основою демократичного розвитку. Глобальні виклики (цифровізація, екологічні проблеми, міграційні процеси) зумовлюють необхідність удосконалення правової політики та створення нових механізмів захисту людини.

Дана робота має на меті дослідити забезпечення прав і свобод людини як пріоритет сучасної правової політики України.

Аналіз прав людини в умовах війни доцільно почати з конституційних гарантій. Положення Конституції про те, що «конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані» (ст. 22), що вони захищаються судом (ст. 55), свідчать про те, що за державою закріплюється її обов'язок різними правовими заходами забезпечити захист прав і свобод, здійснювати нормативне регулювання в цій важливій сфері відносин. Виключно законами України визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, права корінних народів і національних меншин (пункти 1, 3 ст. 92). Гарантом прав і свобод людини і громадянина є Президент України (ст. 102), обов'язок вживати заходів щодо їх забезпечення покладений на Кабінет Міністрів України (п. 2 ст. 116). Правозахисна функція виступає головною в діяльності судової влади, а місцеві державні адміністрації на відповідній території зобов'язані забезпечувати законність і правопорядок, дотримання прав і свобод громадян (п. 2 ст. 119) [1,с.110]. Конституція України (ст. 64) передбачає можливість обмеження окремих прав і свобод людини в умовах воєнного чи надзвичайного стану, але такі обмеження не можуть бути свавільними і повинні відповідати принципу пропорційності [2]. Є низка прав, які є невідчужуваними та не можуть бути обмежені навіть у воєнний час: право на життя, заборона катувань, рівність, право на гідність та інші «абсолютні» права [3].

Розглянувши міжнародні документи з цього питання можемо зазначити, що Європейська конвенція з прав людини та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права також дозволяють державам робити відступи від зобов'язань у період війни, однак за умови, що ці заходи є необхідними та не дискримінаційними. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, яка була прийнята в Римі (Італія) в рамках Ради Європи 4 листопада 1950 року (Україна ратифікувала Конвенцію 17 липня 1997 р.) [4]. Саме в ній